

Δικαστική ανεξαρτησία και αποδοχές εθνικών δικαστών

Το Δικαστήριο αποφαινίζει τις απαιτήσεις του δικαίου της Ένωσης για τον καθορισμό των αποδοχών των εθνικών δικαστών, ώστε να διασφαλίζεται η δικαστική ανεξαρτησία

προδικαστική παραπομπή – πάγωμα ή μείωση των αποδοχών στην εθνική δημόσια διοίκηση – μέτρα που αφορούν ειδικά τους δικαστές – άρθρο 2 ΣΕΕ – άρθρο 19 παρ. 1, δεύτερο εδάφιο, ΣΕΕ – άρθρο 47 του Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης – υποχρεώσεις των κρατών μελών να προβλέπουν τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για τη διασφάλιση αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας – αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών – αρμοδιότητα της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας των κρατών μελών να θεσπίζουν λεπτομερείς κανόνες για τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών – δυνατότητα παρέκκλισης από τους κανόνες αυτούς – προϋποθέσεις

ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-146/23 και C-374/23, *Sąd Rejonowy w Białymstoku*, 25.02.2025, Τμήμα μείζονος συνθέσεως, Πρόεδρος: K. Lenaerts, Εισηγητής: M. Gavalec, Γεν. Εισαγγελέας: A. M. Collins, ECLI:EU:C:2025:109 – Προδικαστική παραπομπή

Στις συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-146/23 [*Sąd Rejonowy w Białymstoku*] και C-374/23 [*Adoreikē*], το τμήμα μείζονος συνθέσεως του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης (εφεξής: ΔΕΕ/Δικαστήριο) ασχολήθηκε με το ζήτημα της δικαστικής ανεξαρτησίας, ως προς την ειδικότερη πτυχή του καθορισμού των αποδοχών των εθνικών δικαστών. Και στις δύο υποθέσεις, πολωνικού (C-146/23) και λιθουανικού (C-374/23) ενδιαφέροντος, οι προσφεύγοντες των κύριων δικών ήταν εθνικοί δικαστές, που υποστήριζαν την έλλειψη επαρκών εγγυήσεων στα εθνικά συστήματα καθορισμού των αποδοχών τους, κατά παράβαση των άρθρων 2 της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση¹ (εφεξής: ΣΕΕ), 19 παρ. 1, εδάφιο β', της ΣΕΕ² και 47 του Χάρτη Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης³ (εφεξής: Χάρτης).

Ειδικότερα, όσον αφορά την υπόθεση C-146/23, ο τρόπος υπολογισμού των αποδοχών των δικαστών στην Πολωνία καθορίζεται από τον νόμο περί οργάνωσης των τακτικών δικαστηρίων. Σύμφωνα με τις προβλέψεις του εν λόγω νόμου (άρθρο 91 παρ. 1c), βάση για τον υπολογισμό του μισθού των δικαστών ορίζεται ο μέσος μισθός του προηγούμενου έτους, σύμφωνα με τα στοιχεία της Κεντρικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Πολωνίας. Ο μηχανισμός αυτός αποσκοπούσε στη διασφάλιση ενός πιο αντικειμενικού τρόπου υπολογισμού των αποδοχών των δικαστών, περιορίζοντας την επιρροή της πολιτικής εξουσίας. Ωστόσο, συνοδευτικοί του προϋπολογισμού νόμοι για τα έτη 2022 και 2023 εισήγαγαν παρεκκλίσεις από τον ανωτέρω τρόπο υπολογισμού. Πιο συγκεκριμένα, αρχικά, ως βάση για τον υπολογισμό των αποδοχών των δικαστών ορίστηκε ο μέσος μισθός του παρα-προηγούμενου έτους και ακολούθως τέθηκε ως βάση ένα εφάπαξ ποσό, καθοριζόμενο από τον νομοθέτη. Για αυτές τις τροποποιήσεις, η Πολωνική Κυβέρνηση επικαλέστηκε παράγοντες, όπως η πανδημία COVID-19 και ο πόλεμος στην Ουκρανία.

¹. Κατά το άρθρο 2 της ΣΕΕ: «*Η Ένωση βασίζεται στις αξίες του σεβασμού της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, της ελευθερίας, της δημοκρατίας, της ισότητας, του κράτους δικαίου, καθώς και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, συμπεριλαμβανομένων των δικαιωμάτων των προσώπων που ανήκουν σε μειονότητες. Οι αξίες αυτές είναι κοινές στα κράτη μέλη εντός κοινωνίας που χαρακτηρίζεται από τον πλουραλισμό, την απαγόρευση των διακρίσεων, την ανοχή, τη δικαιοσύνη, την αλληλεγγύη και την ισότητα μεταξύ γυναικών και ανδρών*».

². Κατά το άρθρο 19 παρ. 1, εδάφιο β', της ΣΕΕ: «*Τα κράτη μέλη προβλέπουν τα ένδικα βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται η πραγματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης*».

³. Κατά το άρθρο 47 του Χάρτη: «*Κάθε πρόσωπο του οποίου παραβιάστηκαν τα δικαιώματα και οι ελευθερίες που διασφαλίζονται από το δίκαιο της Ένωσης, έχει δικαίωμα πραγματικής προσφυγής ενώπιον δικαστηρίου, τηρουμένων των προϋποθέσεων που προβλέπονται στο παρόν άρθρο. Κάθε πρόσωπο έχει δικαίωμα να δικασθεί η υπόθεσή του δίκαια, δημόσια και εντός εύλογης προθεσμίας, από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, που έχει προηγούμενος σταθερή νομιμία. Κάθε πρόσωπο έχει τη δυνατότητα να συμβουλευτείται δικηγόρο και να του αναθέτει την υπεράσπιση και εκπροσώπηση του. Σε όσους δεν διαθέτουν επαρκείς πόρους, παρέχεται δικαστική αρωγή, εφόσον η αρωγή αυτή είναι αναγκαία για να εξασφαλισθεί η αποτελεσματική πρόσβαση στη δικαιοσύνη*».

Κατόπιν των ανωτέρω, ένας Πολωνός δικαστής προσέφυγε κατά του Πρωτοδικείου στο οποίο υπηρετεί, καταθέτοντας αγωγή ενώπιόν του (Πρωτοδικείο Białystok, εφεξής: πολωνικό αιτούν δικαστήριο), ζητώντας να του καταβληθούν οι αποδοχές που του οφείλονται για το επίμαχο διάστημα βάσει του μηχανισμού του άρθρου 91 παρ. 1c, ισχυριζόμενος ότι οι συνοδευτικοί των προϋπολογισμών νόμοι αντιβαίνουν τόσο στο Σύνταγμα της Πολωνίας όσο και στις διατάξεις του ενωσιακού δικαίου.

Υπό αυτές τις συνθήκες, το πολωνικό αιτούν δικαστήριο απέστειλε προδικαστικό ερώτημα στο ΔΕΕ, ζητώντας να διευκρινιστεί εάν αντίκειται στην αρχή της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης μια εθνική ρύθμιση που, για δημοσιονομικούς λόγους, παρεκκλίνει από τον καθορισμένο μηχανισμό αποδοχών των δικαστών.

Περαιτέρω, όσον αφορά την υπόθεση C-374/23, ο νόμος της Δημοκρατίας της Λιθουανίας περί αποδοχών των δικαστών ορίζει ότι βάση για τον υπολογισμό των αποδοχών αποτελεί ένα ποσό που καθορίζεται κάθε χρόνο από το Κοινοβούλιο, κατόπιν πρότασης της Κυβέρνησης. Το βασικό αυτό ποσό καθορίζεται με εθνική συλλογική σύμβαση, λαμβάνοντας υπόψη διάφορους δείκτες, όπως το ποσοστό πληθωρισμού, το ύψος του κατώτατου μηνιαίου μισθού κ.ά., και σε κάθε περίπτωση δεν μπορεί να είναι κατώτερο από του προηγούμενου έτους.

Δύο Λιθουανοί δικαστές άσκησαν αγωγή αποζημίωσης κατά της Δημοκρατίας της Λιθουανίας, ενώπιον του περιφερειακού διοικητικού δικαστηρίου του Βίλνιους (εφεξής: λιθουανικό αιτούν δικαστήριο), υποστηρίζοντας ότι οι αποδοχές τους καθορίζονται από την εκτελεστική και τη νομοθετική εξουσία, κατά παράβαση της αρχής της δικαστικής ανεξαρτησίας. Με τη σειρά του, το λιθουανικό αιτούν δικαστήριο υπογράμμισε ότι οι αποδοχές των δικαστών υπολείπονται υπέρμετρα των αποδοχών των δικηγόρων, κάτι που συνιστά δυσμενή διάκριση, αντίθετη προς την αρχή της ισότητας και το άρθρο 2 της ΣΕΕ.

Υπό αυτά τα δεδομένα, το λιθουανικό αιτούν δικαστήριο υπέβαλε δύο προδικαστικά ερωτήματα στο ΔΕΕ, ζητώντας να διευκρινιστεί εάν το ενωσιακό δίκαιο επιτρέπει στη νομοθετική και εκτελεστική εξουσία ενός κράτους μέλους να καθορίζουν κατά το δοκούν το ύψος των αποδοχών των δικαστών, και μάλιστα εάν είναι συμβατό με τη δικαστική ανεξαρτησία οι αποδοχές αυτές να είναι χαμηλότερες άλλων νομικών επαγγελματιών.

Παρατηρήσεις

*Βασιλική-Ελένη Γκέκα**

I. Η κρίση του Δικαστηρίου

Κατά την εξέταση των προδικαστικών ερωτημάτων, το ΔΕΕ διευκρίνισε ότι το άρθρο 47 του Χάρτη δεν δύναται να εφαρμοστεί αυτοτελώς, καθώς δεν συντρέχουν, εν προκειμένω, οι προϋποθέσεις προς τούτο. Υπενθυμίζεται ότι, για να εφαρμοστεί το άρθρο 47 του Χάρτη καθεαυτό, σε συγκεκριμένη περίπτωση, θα πρέπει το πρόσωπο που το επικαλείται να προβάλλει δικαιώματα ή ελευθερίες που απορρέουν από το δίκαιο της Ένωσης. Πράγματι, οι προσφεύγοντες επικαλούνται μόνο αντίθεση των εθνικών ρυθμίσεων καθορισμού των αποδοχών τους προς το δίκαιο της Ένωσης, χωρίς να προβάλλουν οποιαδήποτε προσβολή δικαιώματος, οφειλόμενη στις ανωτέρω εθνικές ρυθμίσεις. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση, το άρθρο 47 του Χάρτη λαμβάνεται υπόψη κατά την ερμηνεία του άρθρου 19 παρ. 1, εδάφιο β', της ΣΕΕ, το οποίο επιβάλλει σε όλα τα κράτη μέλη την υποχρέωση να προβλέπουν τα ένδικο βοηθήματα και μέσα που είναι αναγκαία για να διασφαλίζεται η αποτελεσματική δικαστική προστασία στους τομείς που διέπονται από το δίκαιο της Ένωσης⁴.

Μετά τις ανωτέρω αναγκαίες διευκρινίσεις, το ΔΕΕ προέβη σε αναδιατύπωση των προδικαστικών ερωτημάτων, εστιάζοντας στο ζήτημα του εάν το άρθρο 19 παρ. 1, εδάφιο β',

* ΜΔΕ, Δικηγόρος, Υπότροφος «Δ. Ευρυγένη», ΚΔΕΟΔ

⁴. Σκ. 41-43 της απόφασης. Πρβλ. τις Προτάσεις του Γεν. Εισαγγελέα Α. Μ. Collins, 13.06.2024, ECLI:EU:C:2024:507, σημ. 42-43.

της ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της ΣΕΕ, έχει την έννοια ότι η αρχή της ανεξαρτησίας των δικαστών αντιτίθεται:

– «αφενός, στην εκ μέρους της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας ενός κράτους μέλους θέσπιση κατά το δοκούν, στη νομοθεσία του εν λόγω κράτους μέλους, των λεπτομερών κανόνων για τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών»·

– «αφετέρου, στην εκ μέρους της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας ενός κράτους μέλους παρέκκλιση από τη νομοθεσία του τελευταίου, η οποία θέτει κατά τρόπο αντικειμενικό τους λεπτομερείς κανόνες καθορισμού των αποδοχών των δικαστών, αποφασίζοντας να αυξήσουν τις αποδοχές αυτές λιγότερο απ' ό,τι προβλέπει η ως άνω νομοθεσία, ή ακόμη και να παγώσουν ή να μειώσουν τις εν λόγω αποδοχές».

Το ΔΕΕ, απαντώντας στο πρώτο κατά σειρά ερώτημα, όπως διαμορφώθηκε μετά την αναδιατύπωση, έκρινε ότι η συμμετοχή της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας στον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών δεν οδηγεί *prima facie* σε παραβίαση της αρχής της ανεξαρτησίας. Για να οδηγηθεί σε αυτό το συμπέρασμα, το ΔΕΕ προέβη σε συγκερασμό, αφενός, της αρχής της ανεξαρτησίας, ως εγγύησης της πραγματικής δικαστικής προστασίας και συνακόλουθα του κράτους δικαίου (άρθρο 19 παρ. 1, εδάφιο β', της ΣΕΕ, σε συνδυασμό με το άρθρο 2 της ΣΕΕ) και, αφετέρου, του σεβασμού της εθνικής ταυτότητας των κρατών μελών (άρθρο 4 παρ. 2 της ΣΕΕ), καθώς το δίκαιο της Ένωσης δεν επιβάλλει συγκεκριμένο μοντέλο διακυβέρνησης στα κράτη μέλη⁵. Μάλιστα, το ΔΕΕ υπογράμμισε ότι η νομοθετική και η εκτελεστική εξουσία των κρατών μελών είναι οι πλέον αρμόδιες για να αποφασίσουν την κατάρτιση του προϋπολογισμού και, άρα, και τις αποδοχές των δικαστών. Ωστόσο, το όριο που τίθεται είναι η διασφάλιση της δικαστικής ανεξαρτησίας, ώστε οι εθνικοί κανόνες να μην προκαλούν εύλογες αμφιβολίες στους πολίτες για την ανεξαρτησία και την ουδετερότητα των δικαστών. Ως εκ τούτου, το ΔΕΕ, αντλώντας στοιχεία από το διεθνές *soft law*⁶, έθεσε τέσσερα κριτήρια σχετικά με τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών, τα οποία θα πρέπει να πληρούνται, ώστε να διασφαλίζεται η δικαστική ανεξαρτησία⁷:

1. οι εθνικοί κανόνες θα πρέπει να έχουν νομικό έρεισμα,
2. οι εθνικοί κανόνες θα πρέπει να είναι αντικειμενικοί, προβλέψιμοι, σταθεροί και διαφανείς,
3. οι αποδοχές των δικαστών θα πρέπει να είναι ανάλογες της σπουδαιότητας του έργου τους,
4. οι εθνικοί κανόνες θα πρέπει να μπορούν να υπόκεινται σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο.

Ειδικότερα, στην υπόθεση C-374/23, το ΔΕΕ έκρινε ότι, υπό την επιφύλαξη της εξακρίβωσης του εθνικού δικαστηρίου, δεν υφίσταται παραβίαση της αρχής της ανεξαρτησίας των δικαστών, καθώς πληρούνται τα ανωτέρω κριτήρια⁸. Δηλαδή, ο λιθουανικός νόμος περί αποδοχών των δικαστών κρίθηκε ότι προβλέπει αντικειμενικά, προβλέψιμα και διαφανή κριτήρια, όπως ο πληθωρισμός, ο κατώτατος μισθός, ο μέσος μισθός στον δημόσιο τομέα κ.ά. Παράλληλα, το επίπεδο των αποδοχών θεωρήθηκε, σε σύγκριση με τον μέσο εθνικό μισθό, ανάλογο της σπουδαιότητας των καθηκόντων των δικαστών, λαμβάνοντας υπόψη την κοινωνικοοικονομική κατάσταση του κράτους. Άλλωστε, η αποστολή του προδικαστικού ερωτήματος από το λιθουανικό αιτούν δικαστήριο καταφάσκει τη δυνατότητα αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου.

Ως προς το δεύτερο ερώτημα και τη δυνατότητα της νομοθετικής και της εκτελεστικής εξουσίας να παρεκκλίνουν από ήδη υφιστάμενο μηχανισμό καθορισμού των αποδοχών των

⁵ Σκ. 45-52 της απόφασης. Πρβλ. τις Προτάσεις του Γεν. Εισαγγελέα, ό.π., σημ. 46.

⁶ Το ΔΕΕ άντλησε στοιχεία από συστάσεις, εκθέσεις και άλλα έγγραφα που έχουν εκδοθεί από διεθνείς οργανισμούς, όπως τα Ηνωμένα Έθνη ή το Συμβούλιο της Ευρώπης. Ενδεικτικά, έλαβε υπόψη του τις «Βασικές Αρχές για την Ανεξαρτησία της Δικαστικής Εξουσίας» του ΟΗΕ και τη Σύσταση CM/Rec(2010)12 της Επιτροπής Υπουργών του Συμβουλίου της Ευρώπης και την έκθεση της CEPEJ. Βλ. σκ. 53, 59, 62 της απόφασης.

⁷ Σκ. 53-64 της απόφασης. Πρβλ. τις Προτάσεις του Γεν. Εισαγγελέα, ό.π., σημ. 47-53 και σημ. 66.

⁸ Σκ. 84-89 της απόφασης. Πρβλ. τις Προτάσεις του Γεν. Εισαγγελέα, ό.π., σημ. 62-65.

δικαστών, το ΔΕΕ διαμόρφωσε ένα συγκεκριμένο πλαίσιο, που προβλέπει πέντε προϋποθέσεις⁹:

1. η παρέκκλιση θα πρέπει να προβλέπεται από τον νόμο και να στηρίζεται σε αντικειμενικά, προβλέψιμα και διαφανή κριτήρια,
2. το μέτρο παρέκκλισης θα πρέπει να δικαιολογείται από σκοπό γενικού συμφέροντος και να μην αφορά αποκλειστικά τους δικαστές,
3. το μέτρο παρέκκλισης θα πρέπει να είναι κατάλληλο, απολύτως αναγκαίο και ανάλογο προς τον επιδιωκόμενο σκοπό και να έχει εξαιρετικό και προσωρινό χαρακτήρα,
4. οι αποδοχές των δικαστών θα πρέπει να εξακολουθούν να είναι ανάλογες της σπουδαιότητας του έργου τους,
5. το μέτρο παρέκκλισης θα πρέπει να μπορεί να υπόκειται σε αποτελεσματικό δικαστικό έλεγχο.

Ειδικότερα, στην υπόθεση C-146/23, το ΔΕΕ κατέληξε ότι, υπό την επιφύλαξη της εξακρίβωσης από το εθνικό δικαστήριο, φαίνεται να πληρούνται οι τιθέμενες προϋποθέσεις για τα μέτρα παρέκκλισης¹⁰. Πιο συγκεκριμένα, η Πολωνική Κυβέρνηση στους νόμους για τον κρατικό προϋπολογισμό επικαλέστηκε λόγους που αντιστοιχούν σε σκοπό γενικού συμφέροντος, όπως η διαχείριση των συνεπειών της πανδημίας COVID-19, ο πόλεμος στην Ουκρανία και η ενεργειακή κρίση. Μολονότι τα μέτρα αφορούσαν ειδικά τους δικαστές, η Πολωνική Κυβέρνηση ισχυρίστηκε ότι εντάσσονταν σε ένα ευρύτερο πλαίσιο μεταρρυθμίσεων που απευθύνονταν γενικά στους δημοσίους υπαλλήλους. Επιπλέον, οι νόμοι που τροποποίησαν τον μηχανισμό υπολογισμού των αποδοχών εφαρμόστηκαν για συγκεκριμένο χρονικό διάστημα. Αυτό αποδεικνύεται από το γεγονός ότι το 2024 επανήλθε και πάλι ο μηχανισμός του άρθρου 91 παρ. 1c. Περαιτέρω, κατά το ΔΕΕ, οι αποδοχές των δικαστών στην Πολωνία εξακολουθούσαν να είναι υψηλότερες από το τριπλάσιο του μέσου μισθού, τελώντας σε αναλογία με το έργο που επιτελούν οι δικαστές. Εξάλλου, το γεγονός ότι το πολωνικό αιτούν δικαστήριο υπέβαλε αίτημα προδικαστικής απόφασης στο ΔΕΕ αποδεικνύει ότι το μέτρο παρέκκλισης υπόκειται σε δικαστικό έλεγχο.

II. Η συμβολή της σχολιαζόμενης απόφασης στη νομολογία του Δικαστηρίου για τη δικαστική ανεξαρτησία

Οι συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-146/23 και C-374/23 εντάσσονται στην ευρύτερη νομολογία του Δικαστηρίου για τη δικαστική ανεξαρτησία. Σχηματικά θα μπορούσαμε να διακρίνουμε τρεις κατηγορίες υποθέσεων, που έχει αναδείξει η νομολογία του Δικαστηρίου, σχετικά με την ανεξαρτησία της δικαστικής εξουσίας έναντι της νομοθετικής και της εκτελεστικής¹¹. Η πρώτη αφορά την οικονομική ανεξαρτησία και τις αποδοχές των δικαστικών λειτουργιών¹², η δεύτερη τη σύνθεση των δικαστηρίων (π.χ. διαδικασία διορισμού, διάρκεια θητείας, όροι παύσης ή εξαίρεσης)¹³ και η τρίτη ζητήματα σχετικά με την αποστολή προδικαστικών ερωτημάτων στο Δικαστήριο¹⁴.

⁹. Σκ. 65-77 της απόφασης. Πρβλ. τις Προτάσεις του Γεν. Εισαγγελέα, ό.π., σημ. 47-53 και σημ. 66.

¹⁰. Σκ. 78-83 της απόφασης. Πρβλ. τις Προτάσεις του Γεν. Εισαγγελέα, ό.π., σημ. 55-61.

¹¹. Εν προκειμένω, επικεντρώναμε στην καλούμενη «εξωτερική» δικαστική ανεξαρτησία, που αφορά τη διασφάλιση της δικαστικής κρίσης από εξωτερικές πιέσεις, σε αντιδιαστολή με την «εσωτερική», που σχετίζεται με την προσωπική αμεροληψία του δικαστή και την τήρηση ίσων αποστάσεων από τους διαδίκους. Βλ. Ε. ΣΑΧΠΕΚΙΔΟΥ, Ευρωπαϊκό Δίκαιο, 3η έκδ., εκδ. Σάκκουλα, 2021, σ. 602 επ.

¹². Βλ. ΔΕΕ C-64/16, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses*, 27.02.2018, ECLI:EU:C:2018:117. ΔΕΕ C-49/18, *Escribano Vindel*, 07.02.2019, ECLI:EU:C:2019:106.

¹³. Βλ., μεταξύ άλλων, ΔΕΕ C-619/18, *Επιτροπή/Πολωνία (Ανεξαρτησία του Ανωτάτου Δικαστηρίου)*, 24.06.2019, ECLI:EU:C:2019:531. ΔΕΕ C-896/19, *Repubblika*, 20.04.2021, ECLI:EU:C:2021:311. Πρβλ. Μ. ΣΑΠΑΡΔΑΝΗ, Αποφασιστική αρμοδιότητα του Πρωθυπουργού στη διαδικασία διορισμού δικαστών, ΕΕΕυρΔ, 2021, σσ. 233-238.

¹⁴. Βλ. ΔΕΕ συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-558/18 και C-563/18, *Miasto Łowicz (Régime disciplinaire concernant les magistrats)*, 26.03.2020, ECLI:EU:C:2020:234.

Το Δικαστήριο, μέχρι πρόσφατα, ασχολούνταν με τη δικαστική ανεξαρτησία μόνο για να εξετάσει εάν ένα εθνικό όργανο πληροί τα κριτήρια του «δικαστηρίου κράτους μέλους» κατά το άρθρο 267 της ΣΛΕΕ, ώστε να μπορεί να υποβάλει προδικαστικό ερώτημα. Ζητήματα όπως οι αποδοχές, οι διορισμοί ή η θητεία των δικαστών παρέμεναν αντικείμενο του εθνικού δικαίου και συμπληρωματικά της Ευρωπαϊκής Σύμβασης Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, χωρίς να απασχολούν τη δικαιοδοτική κρίση του Δικαστηρίου¹⁵. Η προσέγγιση αυτή άλλαξε άρδην τα τελευταία χρόνια, καθώς η ενίσχυση των αντιευρωπαϊκών τάσεων σε ορισμένα κράτη μέλη και η αυξανόμενη ανησυχία για το κράτος δικαίου οδήγησαν το Δικαστήριο σε μια νέα ερμηνεία.

Το Δικαστήριο, στην υπόθεση-ορόσημο C-64/16, *Associação Sindical dos Juizes Portugueses* (εφεξής: «*Πορτογάλοι δικαστές*»), ανήγαγε την ανεξαρτησία της δικαιοσύνης σε θεμελιώδη προϋπόθεση για την παροχή αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, κατά το άρθρο 19 παρ. 1, εδάφιο β', της ΣΕΕ, διάταξη η οποία συγκεκριμενοποιεί την αρχή του κράτους δικαίου του άρθρου 2 της ΣΕΕ. Μέσω αυτής της ερμηνείας, το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι εμπίπτει στην αρμοδιότητά του ο έλεγχος των εθνικών ρυθμίσεων για την οργάνωση και τη λειτουργία της δικαιοσύνης. Αν και δεν υποκαθιστά τα κράτη μέλη στην οργάνωση της δικαιοσύνης, απαιτεί οι εθνικές ρυθμίσεις τους να διασφαλίζουν την ανεξαρτησία των δικαστηρίων, καθώς τα εθνικά δικαστήρια είναι εν δυνάμει εφαρμοστές και ερμηνευτές του ενωσιακού δικαίου¹⁶.

Επί της ουσίας, στην υπόθεση «*Πορτογάλοι δικαστές*», το Δικαστήριο έκρινε ότι οι αποδοχές των δικαστών θα πρέπει να είναι «ανάλογες» της σπουδαιότητας των καθηκόντων τους, αποτελώντας εγγύηση της ανεξαρτησίας της δικαιοσύνης. Επιπλέον, κατέδειξε ότι δημοσιονομικοί λόγοι μπορούν να δικαιολογήσουν περικοπές στις αποδοχές των δικαστών, εφόσον το ύψος των περικοπών είναι περιορισμένο σε συνάρτηση με τις απολαβές τους, εφόσον τα μέτρα δεν αφορούν ειδικά τους δικαστές και στοχεύουν σε επίτευξη θεμιτού σκοπού και εφόσον έχουν προσωρινό χαρακτήρα¹⁷.

Στην υπόθεση C-49/18, *Escribano Vindel*, το Δικαστήριο ενίσχυσε το προστατευτικό πλαίσιο της δικαστικής ανεξαρτησίας, επισημαίνοντας ότι το επίπεδο των δικαστικών αποδοχών θα πρέπει να είναι «*αρκούντως υψηλό*», υπό το πρίσμα των κοινωνικοοικονομικών συνθηκών του οικείου κράτους μέλους και των μέσων αποδοχών άλλων δημοσίων υπαλλήλων¹⁸.

Η εδώ σχολιαζόμενη απόφαση αξιοποίησε τα πορίσματα των προαναφερόμενων αποφάσεων, εμπλουτίζοντας τα κριτήρια για τον έλεγχο της συμβατότητας των εθνικών ρυθμίσεων με το ενωσιακό δίκαιο. Ειδικότερα, το ΔΕΕ πρόσθεσε ότι οι επίμαχοι εθνικοί κανόνες θα πρέπει να διαθέτουν νομικό έρεισμα, να είναι αντικειμενικοί, προβλέψιμοι και διαφανείς, καθώς και να υπόκεινται σε δικαστικό έλεγχο. Επιπλέον, το ΔΕΕ συστηματοποίησε τα κριτήρια ελέγχου, διακρίνοντας μεταξύ δύο διαδικασιών: αφενός, εκείνης που αφορά τον αρχικό καθορισμό των αποδοχών από την κρατική εξουσία και, αφετέρου, εκείνης που σχετίζεται με τη θέσπιση μέτρων παρέκκλισης από ήδη υφιστάμενους μηχανισμούς υπολογισμού των αποδοχών¹⁹.

Όσον αφορά το ύψος των αποδοχών, το ΔΕΕ επανέλαβε τις θέσεις της απόφασης *Escribano Vindel*, με μία ενδιαφέρουσα διευκρίνιση. Μολονότι το ΔΕΕ υπογράμμισε ότι θα ήταν χρήσιμο για την προαγωγή της δικαστικής ανεξαρτησίας αλλά και της ελκυστικότητας του επαγγέλματος του δικαστή να λαμβάνονται υπόψη και οι αποδοχές άλλων νομικών

¹⁵. Βλ. Ε. ΣΑΧΠΕΚΙΔΟΥ, ό.π.

¹⁶. Βλ. Μ. ΣΑΠΑΡΔΑΝΗ, ό.π.

¹⁷. Βλ. Μ. ΡΟΔΟΠΟΥΛΟΣ, Δικαστική ανεξαρτησία και μισθολογικές απολαβές των δικαστών, ΕΕΕυρΔ, 2018, σσ. 246-254.

¹⁸. Βλ. Π. ΑΛΙΚΑΚΟΣ, Παρατηρήσεις ΔΕΕ C-49/18, Carlos Escribano Vindel κατά Ministerio de Justicia, ΕλλΔνη, 2019, σσ. 599-611, ο οποίος επικρίνει την υπαγωγή των δικαστών στην κατηγορία του δημοσίου υπαλλήλου.

¹⁹. Β. BRAMBATI, Safeguarding Judicial Independence? The Court of Justice's Take on Judges' Remuneration in Joined Cases C-146/23 and C-374/23, EU Law Live, 24.03.2025.

επαγγελματών, εντούτοις κατέληξε ότι μόνο εκ του λόγου ότι οι δικαστές αμείβονται χαμηλότερα από τους δικηγόρους δεν συνάγεται παραβίαση της αρχής της ανεξαρτησίας²⁰.

III. Καταληκτικές παρατηρήσεις

Όπως τόνισε ο Γεν. Εισαγγελέας, οι συνεκδικασθείσες υποθέσεις C-146/23 και C-374/23 έδωσαν την ευκαιρία στο ΔΕΕ να επανεξετάσει και να εμπλουτίσει τη νομολογία του σχετικά με τη δικαστική ανεξαρτησία, ως προς την ειδικότερη πτυχή της οικονομικής ανεξαρτησίας. Η σχολιαζόμενη απόφαση, με τρόπο συστηματικό και σαφή, θέτει συγκεκριμένες απαιτήσεις που οφείλουν να τηρούν οι εθνικές ρυθμίσεις για τον καθορισμό των αποδοχών των δικαστών, προκειμένου να διαφυλάσσεται η ανεξαρτησία της δικαιοσύνης και συνακόλουθα η αποτελεσματική δικαστική προστασία. Ως εκ τούτου, το Δικαστήριο επιβεβαιώνει για μία ακόμη φορά τον ρόλο του ως εγγυητή των θεμελιωδών αξιών της Ένωσης, και ιδίως του κράτους δικαίου.

²⁰. Σκ. 63 της απόφασης. Πρβλ. τις Προτάσεις του Γεν. Εισαγγελέα, ό.π., σημ. 52, κατά τον οποίον δεν νοείται σύγκριση των αποδοχών των δικαστών και των δικηγόρων, λόγω της διαφορετικής φύσης των δύο επαγγελματών.